

Essay

Social tillid i Danmark: Det højeste niveau i nyere tid og i international sammenligning, men hvad med fremtiden?

Af Peter Thisted Dinesen, Professor,
Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Kim Mannemar Sønderskov, Professor,
Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

Magtudredningen 2.0

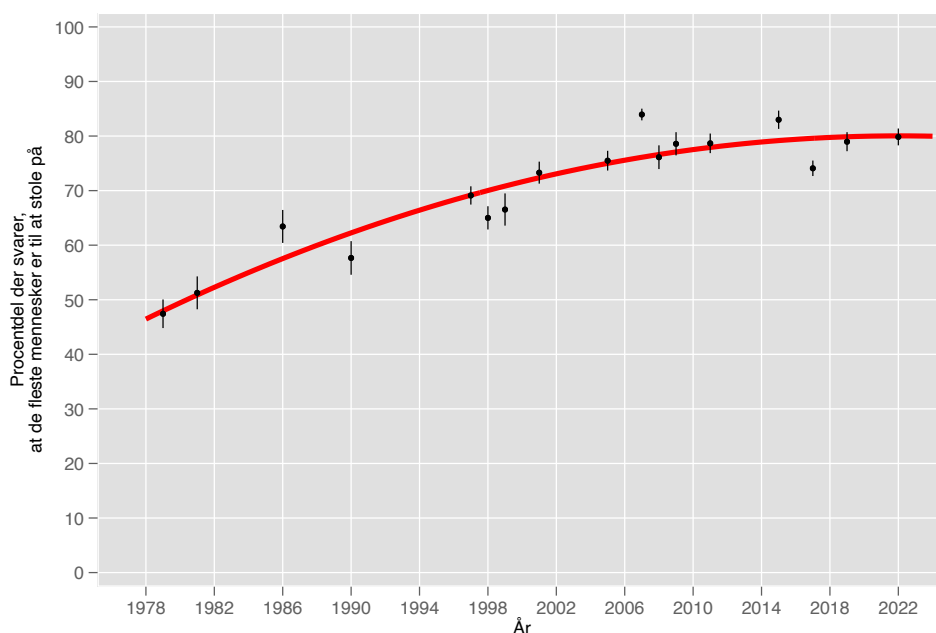

Danmark er berømt for høj mellemmenneskelige tillid – tillid til andre mennesker generelt – eller hvad der i forskningslitteraturen benævnes (*generaliseret*) *social tillid*. Den høje sociale tillid betragtes som en væsentlig samfundsressource, fordi den fremmer samarbejde mellem folk, der ikke kender hinanden. På samfundsplan manifesterer den høje tillid sig bl.a. ved, at flere er tilbøjelige til at udvise samfundssind og på andre måder opføre sig uegennyttigt, fordi de forventer – stoler på – at andre omkring dem gør det samme. Høj social tillid er således sandsynligvis en central forklaring på, hvorfor Danmark er et relativt velfungerende samfund. På den baggrund er det relevant at spørge, om tilliden er truet? I dette essay gør vi status over tilliden i Danmark og diskuterer potentielle trusler imod den.

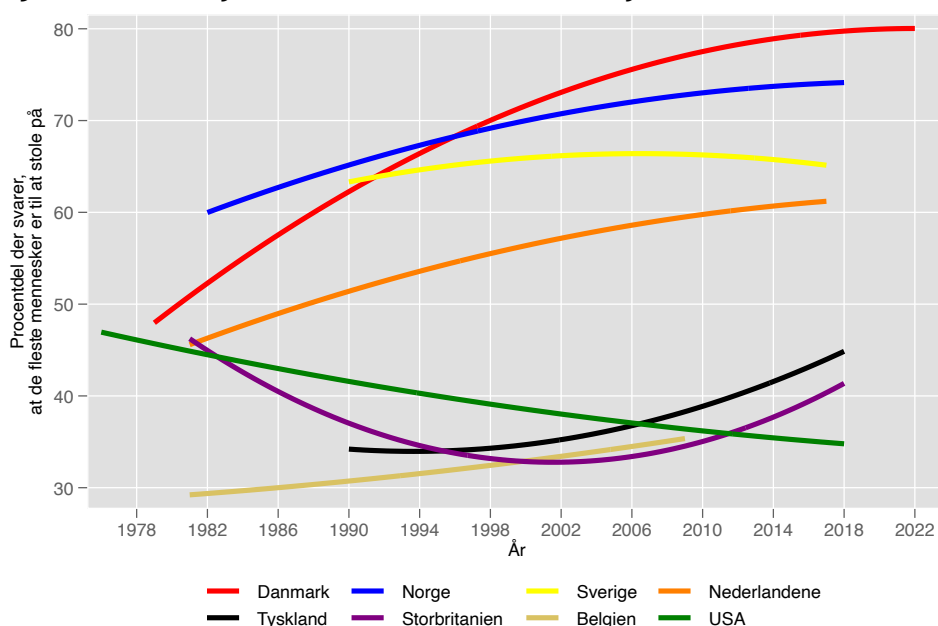
Meget høj social tillid i Danmark - men det er et nyligt fænomen

I Figur 1 nedenfor har vi illustreret udviklingen i social tillid i Danmark fra 1979 frem til 2022. Social tillid er målt gennem spørgeskemabesvarelser, specifikt via det simple, men hyppigt anvendte spørgsmål om, hvorvidt man stoler på de fleste andre mennesker (se noten til Figur 1).

I tråd med tidligere analyser (Sønderkov og Dinesen 2014, Dinesen, Schaeffer, og Sønderkov 2019), viser figuren, at den sociale tillid steg markant i Danmark fra den første kendte måling i 1979 – hvor 47% angav at stole på de fleste – frem til omkring 2010, hvor små 80% af respondenterne, indikerede at stole på de fleste. I den efterfølgende periode – frem mod det sidste målepunkt i 2022 – har tillidsniveauet ligget relativt stabilt på omkring 80%.

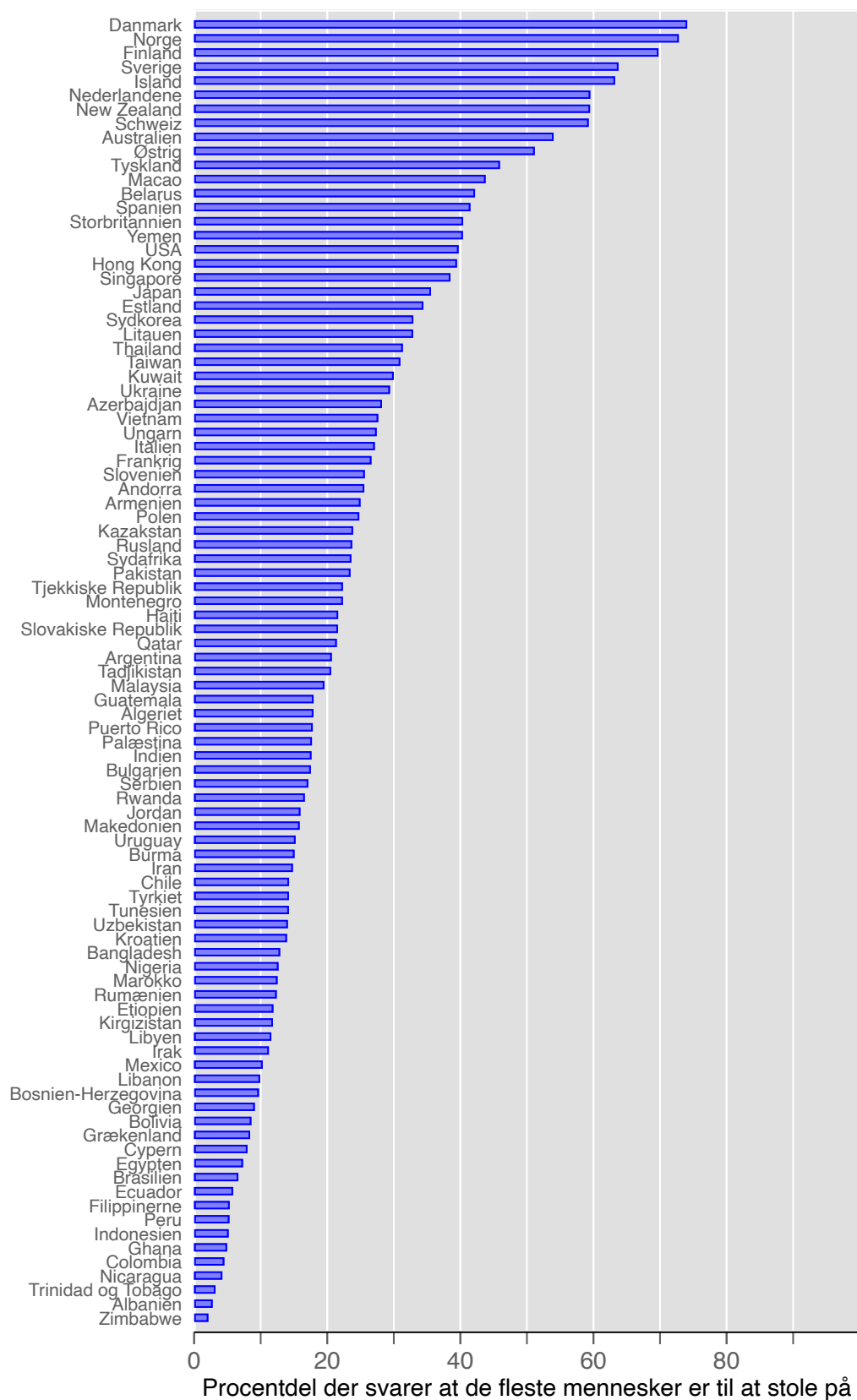
Figur 1: Udviklingen i social tillid i Danmark, 1979-2022

Note: Social tillid er målt ved det hyppigt brugte spørgsmål (med mindre variationer): “Synes du, at man kan stole på de fleste mennesker, eller synes du, at man ikke kan være forsigtig nok i omgangen med andre mennesker?” med svarkategorierne “Stole på de fleste” (tillidsfuldt svar) og “Kan ikke være forsigtig nok” (mistillidsfuldt svar). Data er vejlet for at øge repræsentativiteten (vægt er ikke tilgængelig i alle år). Punkterne repræsenterer (det vejede) gennemsnit, de lodrette streger er 95% konfidensintervaller, og linjen er sammenhængen mellem tid og social tillid estimeret med en kvadratisk funktion. Liste over datakilder kan rekvireres hos forfatterne.

Figur 2: Udviklingen i social tillid i Danmark og andre lande

Note: Antallet af målepunkter varierer mellem lande. Se derudover noterne til Figur 1.

Figur 3: Niveauet af social tillid på tværs af lande (ca. 2010-2020)

Note: Figuren bygger på seneste data fra World Values Survey eller European Values Study indsamlet mellem 2010 og 2020. Data fra Kina er udeladt pga. kendte validitetsproblemer. Se derudover noterne til Figur 1.

I Figur 2 og 3 sammenlignes udviklingen i (Figur 2) og niveauet af (Figur 3) social tillid i Danmark med en række andre lande. To forhold springer i øjnene. For det første, at tilliden i Danmark fra omkring 1995 er den højeste blandt lande, som Danmark ofte sammenlignes med (Figur 2), og faktisk den højeste i verden i nyere tid (Figur 3). Kun få andre lande – herunder visse af de øvrige nordiske lande – har niveauer, der nærmer sig det danske. For det andet fremgår det, at den danske tillid – modsat hvad der nogle gange hævdes – ikke altid har været unikt høj. Det høje niveau er i vidt omfang et resultat af, at tilliden er steget mere i Danmark end i andre lande, der som udgangspunkt (i 1980) havde niveauer tæt på, eller endda højere end, det danske. Den aktuelle, usædvanligt høje danske tillid er således blevet opbygget i perioden fra 1980 til omkring 2010.

Tilliden i Danmark i dag er altså meget høj i både relative og absolutte termer, og der er ikke umiddelbart nogle klare tegn på, at den skulle være på retur. Men den lavere tillid i lande, Danmark ofte sammenlignes med, og ikke mindst at tilliden i Danmark var væsentligt lavere for bare 30 år siden, understreger, at høj social tillid ikke er noget man kan tage for givet. Dette giver anledning til at overveje, om der er trusler mod tilliden i den umiddelbare fremtid? I det efterfølgende giver vi et bud på dette.

Er tilliden truet (og i givet fald af hvad)?

Potentielle trusler mod den sociale tillid er blevet diskuteret både i den samfundsvidenskabelige forskningslitteratur og i den bredere offentlige debat. Forskningen har undersøgt flere af disse – internationalt, men også i Danmark – mens der for andre, typisk nyere, potentielle trusler kun findes begrænset viden.

Indvandring

Én af de mest omdiskuterede potentielle trusler mod social tillid vedrører indvandring og deraf følgende etnisk diversitet (Dinesen, Schaeffer og Sønderkov, 2020). Lidt forsimplet er et argument for indvandringens potentielle negative effekt, at folk har lavere tillid til mennesker, de opfatter som værende forskellige fra dem selv på forskellige parametre, inklusive etnisk baggrund. Hvis man i højere grad er omgivet af mennesker, som man stoler mindre på, "smitter det af" på ens tillid til andre mennesker generelt (altså den generaliserede sociale tillid).

På overfladen er det fristende at afvise en negativ effekt af indvandring på social tillid i Danmark, idet tilliden, som vist ovenfor, har været stigende i den periode, hvor andelen af indvandrere og efterkommere i Danmark er øget markant. Det er imidlertid en problematisk konklusion, idet der kan være tale om en spuriøs sammenhæng, ligesom stigningen i tilliden kan skyldes mange andre forhold (måske er tilliden steget *på trods af* – ikke *på grund af* – øget indvandring). Af den grund er en bedre test af sammenhængen mellem indvandring og tillid, om etniske danskeres social tillid er lavere i lokalområder, hvor der bor flere indvandrere og efterkommere. Herved opnås også et bedre mål for, hvem man faktisk er omgivet af i ens dagligdag – noget som ikke indfanges med aggregerede mål for hele landet. Et stort antal studier, herunder flere i Danmark, har undersøgt dette. Et meta-studie konkluderer på tværs af disse studier, at der findes en moderat til svag negativ sammenhæng mellem etnisk diversitet (inklusive andelen af indvandrere) og majoritetsbefolkningens sociale tillid (Dinesen, Schaeffer og Sønderskov, 2020), også når andre faktorer holdes konstante. Dette flugter også med de danske studier, som finder en moderat negativ sammenhæng mellem eksponering for indvandrere og efterkommere lokalt i det umiddelbare nabolag og majoritetsbefolkningens sociale tillid (Dinesen og Sønderskov 2015). Interessant nok findes en tilsvarende sammenhæng på arbejdspladsen (Dinesen, Sønderskov og Thuesen 2019) – tilliden er lavere blandt medlemmer af majoritetsbefolkningen, der arbejder på arbejdspladser med flere indvandrere og efterkommere – men ikke i grundskolen (Dinesen 2011), hvor der ikke observeres en signifikant sammenhæng mellem etnisk diversitet og social tillid.

I forlængelse af fundet, at eksponering for indvandrere og efterkommere sænker tilliden lidt blandt majoritetsbefolkningen, er det ligeledes relevant at spørge, hvad der sker med indvandrernes tillid, når de ankommer til et højtillidssamfund som det danske. I særdeleshed givet at mange indvandrere og efterkommere har rødder i samfund med meget lavere tillid end i Danmark (fx Tyrkiet eller Bosnien-Herzegovina, jf. Figur 3), hvilket kan resultere i faldende tillid i takt med at andelen af indvandrere og efterkommere øges, såfremt den lave tillid fastholdes. Studier fra både Danmark og en bredere europæisk kontekst viser, at indvandrere og efterkommere i vidt omfang, omend ikke fuldstændigt, udviser det samme tillidsniveau som majoritetsbefolkningen i det land, de har migreret til (Dinesen 2012, Dinesen og Hooghe 2010). Indvandrere

og efterkommere i Danmark var således blandt de mest tillidsfulde blandt denne gruppe på tværs af europæiske lande (Dinesen og Hooghe 2010).

Der findes altså et vist belæg for, at indvandring (bredt forstået) er negativt forbundet med social tillid, men omvendt er effekten relativt begrænset. Endvidere viser den markante stigning i tilliden i Danmark i den periode, hvor andelen af indvandrere og efterkommere er vokset betragteligt, at der er andre forhold, der betyder markant mere for den sociale tillid end indvandring.

Økonomisk ulighed

En anden hyppigt fremsat trussel mod social tillid er økonomisk ulighed. Formodningen er, at større økonomisk afstand mellem rige og fattige skaber social konflikt og splittelse, hvilket afspejles i faldende social tillid. Over tid har vi i Danmark oplevet stigende ulighed parallelt med den stigende tillid, men ligesom for indvandring er den aggregerede sammenhæng misvisende. Hvis vi fokuserer på sammenhængen mellem lokal ulighed og tillid, er der ingen statistisk signifikant sammenhæng i en dansk kontekst (Dinesen og Sønderskov 2015). Det flugter med nyere fund fra forskningslitteraturen, der ofte ikke finder signifikante sammenhænge mere lokalt (over tid) (Fairbrother og Martin 2013). På den baggrund er der ikke meget, der tyder på, at økonomisk ulighed udgør en trussel mod den sociale tillid i Danmark – i det mindste ikke med det nuværende, relativt moderate ulighedsniveau på samfundsplan.

Korruption og dårlig regeringsførelse

Hvor de to forudgående potentielle trusler vedrører relationer og særligt forskelle mellem borgerne, så kommer en anden potentiel trussel fra politikere og andre repræsentanter for staten. Korruption, bedrageri, misbrug af offentlige midler samt et uretfærdigt og ineffektivt retsvæsen, der ikke straffer forbrydelser, er blevet fremhævet som væsentlige trusler mod tilliden til politikerne og statens institutioner, og herigennem den sociale tillid. Institutionerne er vigtige, fordi de sætter rammer for borgernes adfærd i forhold til hinanden og kan således både tilskynde og begrænse utillidsværdig adfærd. Derudover er politikere og andre repræsentanter for staten

normbærere og deres adfærd sender derfor et stærkt signal til borgerne om, hvorvidt andre mennesker er tillidsværdige.

Fravær af korrupsion og god regeringsførelse (Martinangeli et al. 2024; You 2012) og deraf følgende tillid til statslige institutioner og politikere er veldokumenterede årsager til social tillid i forskningslitteraturen. Longitudinelle studier (dvs. studier af de samme individer over tid) har således i en dansk kontekst vist, at tillid til statslige institutioner "smitter af" på social tillid (mere end vice versa) (Sønderkov og Dinesen 2016; se også Seifert (2018) for et tilsvarende fund i andre lande), og forskning i en svensk kontekst har ligeledes vist, at politisk tillid påvirker social tillid (Dinesen, Sønderkov, Sohlberg og Esaiasson 2022).

Danmark har gennem en længere årrække været et af verdens mindst korrupte lande ifølge Transparency International (2023), og det er sandsynligvis en central del af forklaringen på den høje danske sociale tillid. Af den grund – men selvsagt også af andre væsentlige grunde – er der god grund til fortsat at bekæmpe enhver form for korrupsion og snyd med offentlige midler. Fra tid til anden afsløres sager om korrupsion eller bedrageri (fx sagen om svindel med offentlige midler i Socialstyrelsen). I det omfang at sådanne skandaler opfattes som undtagelser snarere end reglen, og hvor regelbryderen straffes, er effekten på den sociale tillid tilsyneladende relativt begrænset, men hvis dette ændrer sig, så de opfattes som udtryk for noget mere generelt, kan det udgøre en markant trussel mod den sociale tillid.

Nye skillelinjer og værdikonflikter

En underbelyst potentiel trussel mod den sociale tillid vedrører stigende social polarisering og associerede værdimæssige skillelinjer, der ligger ud over dem, der vedrører etnisk og økonomisk baggrund som belyst ovenfor. Formodningen er her, at større oplevet social og kulturel afstand mellem forskellige grupper giver udslag i lavere tillid. Én underbelyst potentiel skillelinje i dette henseende – som har central betydning i andre sammenhænge – er geografiske forskelle mellem center og periferi – eller mellem individer med en "landlig" og en urban "bevidsthed" (Cramer 2016). Hvor lokale variationer i tilliden (jf. indvandring og økonomisk ulighed ovenfor) er relativt grundigt belyst, er det samme ikke tilfældet for mere aggregerede og/eller

subjektive geografiske forskelle i tilliden. I det omfang at disse eksisterer – og evt. har været stigende over tid – i Danmark, taler det til spørgsmålet om, hvorvidt geografisk polarisering (“landet knækker midt over”) er en trussel mod sammenhængskraften (i hvert fald i form af den sociale tillid), som visse har hævdet.

Endelig er det også et åbent spørgsmål, hvorvidt nye værdier (og forskelle i disse), der afspejler den generelle samfundsudvikling, hænger sammen med social tillid. Her er særligt fænomenet “identitetspolitik” interessant. Dette er blandt de mest omdiskuterede fænomener, der direkte vedrører forholdet mellem grupper, men vi ved meget lidt om, hvorvidt bestemte identiteter og associerede værdier er forbundet til social tillid.

Sociale medier

Et næsten uberørt emne er betydningen af sociale medier for social tillid. En del studier indikerer, at sociale medier, herunder de ekkokamre disse kan generere, har negative konsekvenser for politisk og social polarisering (se Haidt og Bail 2022 for et overblik), og på den baggrund synes det rimeligt at forvente, at brug af sociale medier kan have en negativ effekt på tilliden. I særdeleshed fordi politisk og moralsk polarisering i sig selv er negativt forbundet til social tillid (Lee 2022, Rapp 2016). Omvendt er det ikke givet, at ansigtsløse og upersonlige interaktioner med andre mennesker har det samme potentiale til at påvirke tilliden som direkte dagligdagserfaringer, fx i nabolaget (Dinesen og Sønderskov 2015). Der er derfor rigtig god grund til at undersøge effekten af sociale medier i bred forstand på social tillid – både i Danmark, men også i andre kontekster – selvom det er metodisk udfordrende.

Øget og ændret respondent bortfald

Afslutningsvis er det værd at fremhæve en mere subtil, metodisk problematik, der potentielt kan forklare den målte stigning i tilliden over tid, men også dække over et reelt fald i de senere år: en ændring i hvem der vælger at svare på spørgeskemaundersøgelser. Svarprocenten i traditionelle, stikprøvebaserede spørgeskemaundersøgelser har været faldende siden årtusindeskiftet¹ med det

---

¹ Eksempelvis er svarprocenten i de danske valgundersøgelser faldet fra omtrent 58 til 38 fra 1998 til 2022 ifølge undersøgelsesnes tekniske rapporter (tilgængelige fra Dansk Data Arkiv).

resultat, at det sandsynligvis er et mere selekteret udsnit af borgerne, der svarer på disse undersøgelser. I det omfang, at det er mere tillidsfulde mennesker, der fortsat vælger at deltage i spørgeskemaundersøgelser, kan det betyde, at det høje observerede tillidsniveau er en konsekvens af, hvem der vælger at svare, snarere end et reelt højt tillidsniveau i befolkningen. I givet fald kan det egentlige tillidsniveau altså være faldet, men vi har ikke observeret det, fordi de mennesker, der vælger at svare på spørgeskemaundersøgelser, bliver mindre repræsentative (de er mere tillidsfulde) for den generelle befolkning.² Det er dog værd at holde for øje, at selv hvis tillidsniveauet er overvurderet, så er det relative niveau i forhold til andre lande sandsynligvis stadig validt, fordi man der har set lignende tendenser i svar på spørgeskemaundersøgelser (Luiten et al. 2020). Det er m.a.o. muligt, at tillidsniveauet i Danmark er overvurderet i absolutte termer, men stadig det højeste i verden.

Konklusion

Den sociale tillid er meget høj i Danmark og udgør en vigtig ressource for det danske samfund. Vi ser ikke tegn på, at tilliden er faldende - i hvert fald for nuværende. Vi har diskuteret en række potentielle, fremtidige trusler mod tilliden. For nogle af disse findes der en del viden, mens vi kun ved lidt om andre, typisk nyere trusler. Blandt førstnævnte ved vi, at særligt ukorruperte statslige institutioner og institutionel og politisk tillid er væsentlige for opretholdelsen af den høje sociale tillid i Danmark.

Note: Dette essay er en del af et større projekt finansieret af Carlsbergfondet (bevilling: CF18-0637).

---

² En relateret problemstilling er, at spørgeskemaundersøgelser i stigende grad bygger på "opt-in" Internet paneler snarere end stikprøver. Hvis de mennesker, der vælger at deltage i opt-in panelerne, er mere tillidsfulde end dem, der deltager i stikprøver (som alt andet lige er mere repræsentative for befolkningen som helhed), kan det ligeledes resultere i et overestimeret tillidsniveau.

Litteratur

- Cramer, K. J. (2016). *The politics of resentment: Rural consciousness in Wisconsin and the rise of Scott Walker*. University of Chicago Press.
- Dinesen, P. T. (2011). Me and Jasmina down by the schoolyard: An analysis of the impact of ethnic diversity in school on the trust of schoolchildren. *Social Science Research*, 40(2), 572-585.
- Dinesen, P. T. (2012). Does generalized (dis) trust travel? Examining the impact of cultural heritage and destination-country environment on trust of immigrants. *Political Psychology*, 33(4), 495-511.
- Dinesen, P. T., & Hooghe, M. (2010). When in Rome, do as the Romans do: The acculturation of generalized trust among immigrants in Western Europe. *International Migration Review*, 44(3), 697-727.
- Dinesen, P. T., Schaeffer, M., & Sønderskov, K. M. (2019). Danskernes sociale tillid er høj og intakt, men lavere hvor der bor flere indvandrere. *Berlingske Tidende*, 19.10.2019.
- Dinesen, P. T., Schaeffer, M., & Sønderskov, K. M. (2020). Ethnic diversity and social trust: A narrative and meta-analytical review. *Annual Review of Political Science*, 23(1), 441-465.
- Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2015). Ethnic diversity and social trust: Evidence from the micro-context. *American Sociological Review*, 80(3), 550-573.
- Dinesen, P. T., Sønderskov, K. M., & Thuesen, F. (2019). Working together? Ethnic diversity in the workplace and generalized social trust. Arbejdspapir.
- Dinesen, P. T., Sønderskov, K. M., Sohlberg, J., & Esaiasson, P. (2022). Close (causally connected) cousins? Evidence on the causal relationship between political trust and social trust. *Public Opinion Quarterly*, 86(3), 708-721.
- Fairbrother, M., & Martin, I. W. (2013). Does inequality erode social trust? Results from multilevel models of US states and counties. *Social Science Research*, 42(2), 347-360.
- Haidt, J., & Bail, C. (2024). Social media and political dysfunction: A collaborative review. Arbejdspapir.

- Lee, A. H. Y. (2022). Social trust in polarized times: How perceptions of political polarization affect Americans' trust in each other. *Political Behavior*, 44(3), 1533-1554.
- Luiten, A., Hox, J., & de Leeuw, E. (2020). Survey nonresponse trends and fieldwork effort in the 21st century: Results of an international study across countries and surveys. *Journal of Official Statistics*, 36(3), 469-487.
- Martinangeli, A.F.M., Povitkina, M., Jagers, S. and Rothstein, B. (2024). Institutional Quality Causes Generalized Trust: Experimental Evidence on Trusting under the Shadow of Doubt. *American Journal of Political Science*, 68, 972-987.
- Rapp, C. (2016). Moral opinion polarization and the erosion of trust. *Social Science Research*, 58, 34-45.
- Seifert, N. (2018). Yet another case of Nordic exceptionalism? Extending existing evidence for a causal relationship between institutional and social trust to the Netherlands and Switzerland. *Social Indicators Research*, 136(2), 539-555.
- Sønderskov, K. M., & Dinesen, P. T. (2014). Danish exceptionalism: Explaining the unique increase in social trust over the past 30 years. *European Sociological Review*, 30(6), 782-795.
- Sønderskov, K. M., & Dinesen, P. T. (2016). Trusting the state, trusting each other? The effect of institutional trust on social trust. *Political Behavior*, 38, 179-202.
- Transparency International (2023). *Our Work in Denmark* fra <https://www.transparency.org/en/countries/denmark>, besøgt 27.08.2024
- Uslaner, E. M. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge University Press.
- Uslaner, E. M., & Brown, M. (2005). Inequality, trust, and civic engagement. *American Politics Research*, 33(6), 868-894.
- You, J. S. (2012). Social trust: Fairness matters more than homogeneity. *Political Psychology*, 33(5), 701-721.

Magtudredningen 2.0: Essay-serien

En central del af Magtudredningen 2.0 er en bred inddragelse af forskere, hvis forskning kredser om et eller flere af magtudredningens temaer. Som led i projektet blev der i foråret 2024 afholdt 15 forskerworkshops, hvor oplægsholdere efterfølgende blev inviteret til at omarbejde deres oplæg til et essay. Essay-serien er forfatternes perspektiver på centrale tematikker for en dansk magtudredning og har forfatterne som afsender.

Dette essays er en del af tema 9 i Magtudredningen 2.0's forskningsplan: "I hvilken grad opfatter borgerne det danske demokrati i det 21. århundrede som legitimt – og i hvilken grad er opfattelserne præget af mistillid, afmagt og polarisering?"

Borgernes tillid til politikerne, til hinanden og til institutioner er en vigtig ressource for det danske demokrati. Dette tema fokuserer på, hvordan borgerne opfatter 'demokrati', de udfordringer, de ser for det danske demokrati, og dets kapacitet til at takle samfundsudfordringer og kriser. Der vil blive fokuseret på både hele befolkningen og på enkelte grupper (eksempelvis baseret på uddannelse og andre ulighedsmarkører) og deres syn på politiske institutioner (især nationale institutioner men også eksempelvis EU), deres syn på medborgere og de følelser, der kan være forbundet med disse opfattelser, såsom polarisering, marginalisering, afmagt, tillid og mistillid. Det vil også blive undersøgt, hvad der skaber disse opfattelser, og om de bygger på velinformeret information.